

Egri Nyerges-hegy nyugati oldalának kaptárkövei természeti emlék – összefoglaló adatok

A tervezési terület azonosító adatai

Megye: Heves megye

Település: Eger

Eger 0454/3 a helyrajzi számú ingatlanból 25071,609 m², azaz 2,507 ha a

753328,688	285609,719
753251,625	285532,125
753131,063	285520,781
753123,688	285634,500
753254,313	285728,500
753189,313	285544,938
753193,063	285560,375
753180,500	285569,594
753180,438	285584,000
753142,063	285583,375
753134,688	285561,125
753138,313	285542,313
753159,313	285542,125

0454/4 helyrajzi számú ingatlanból 1987,964 m², azaz 0,199 ha a

753189,313	285544,938
753159,313	285542,125
753138,313	285542,313
753134,688	285561,125
753142,063	285583,375
753180,438	285584,000
753180,500	285569,594
753193,063	285560,375

EOV koordinátájú töréspontokkal körülhatárolt területek.

A terület védettségi kategóriája: **helyi jelentőségű védett természeti terület, természeti emlék**

Védett terület neve: **Mészhegy – Nyerges-tető,
Egri Nyerges-hegy nyugati oldalának kaptárkövei természeti emlék**

Törzskönyvi száma: **9/45/TT/95**

Védetté nyilvánító jogszabály: **196./1978. (XII. 5.) VB. határozat, Eger Megyei Jogú Város Önkormányzatának 13/1995. (V. 24.) rendelete**

Természetvédelmi kezelésért felelős szerv: **Bükk Nemzeti Park Igazgatóság**

A működési területe szerint érintett nemzetipark-igazgatóság: **Bükk Nemzeti Park Igazgatóság**

Tervezési területen illetékes természetvédelmi hatóság: **Észak-magyarországi Környezetvédelmi és Természetvédelmi Felügyelőség**

Tervezési területtel átfedő, európai közösségi jelentőségű, vagy nemzetközi egyezmény hatálya alá tartozó terület megnevezése és sorszáma: **nem része Natura 2000 területnek**

A tervezési terület természetvédelmi rendeltetése

A földtudományi (geológiai és geomorfológiai), valamint kultúrtörténeti (régészeti) értéket hordozó kaptárkövek fennmaradásának biztosítása.

A kaptárkövek környezetében található védett növény- és állatfajok, életközösségek megőrzése, életfeltételeik zavartalanságának és fennmaradásának biztosítása.

A kultúrtörténeti és természeti értékek feltárását, megismerését, megőrzését szolgáló kutatási tevékenységek feltételeinek biztosítása.

A terület ismeretterjesztési, oktatási és környezeti nevelési célokat szolgáló bemutatása, a szemléletformálást, a környezettudatos magatartást szolgáló oktatási, nevelési, bemutatási feltételek fejlesztése.

Ingtatlan-nyilvántartási adatok

Település neve	Hrsz/alrészlet	Kiterjedés (ha)	Művelési ág	Tulajdonos, tulajdonosi csoport	Vagyonkezelő
Eger	0454/ 3 *	8,6061	erdő	magán	magántulajdonos
	0454/ 4	0,1988	erdő	magán	magántulajdonos

* - a terület által csak részben érintett ingatlanok

Élettelen természeti értékek

A sziklavonulat délkeleti falán (I. szikla) és a különálló tömbön (II. szikla) 24 fülkét, fülkenyomot találunk (a *Mihály Péter topográfiájában* betűvel jelzett lepusztult nyomokat, hátlapmaradványokat és az E-jelölésű fülkét is – amely nem új keletű fülke, hiszen egy 1937-ben megjelent könyv fotóján is látható – számbavéve). Az itt sorakozó kaptárfülkék közül néhány sajátos kiképzésű, az általánostól eltérő egyedi formát képvisel. A 3., 5., 7. és 9. számú fülkék, amelyeknél a keretek is viszonylag jó állapotban maradtak meg, annyira sekély mélységűek, hogy esetükben kétséges a méhészeti rendeltetés. Ráadásul ezek előrehajló nyílású és hátlapú fülkék, hossz tengelyük 15-35°-kal tér el a függőlegestől.

A nyereg alakú sziklára túloldalán egy archaikus *sziklarajz* található. A fél méter nagyságú stilizált emberformát ábrázoló véset már eléggé megkopott, de azért jól kivehető. A formai megoldás és a kopottság mértékéből – a riolitufa-felszín pusztulásakor keletkező vastag kéreg

a negatív formák felszínén is jelen van – ezért az ábra régi keletűnek tartható és esetlegesen *tamgának*, tehát egy nemzetség- vagy birtokjelnek tekinthető.

Biológiai jellemzők

A terület állatföldrajzi szempontból az *Ősmátra (Matricum)* faunakörzetbe, a *Börzsöny-Mátra-Bükk vonulat (Eumatricum)* faunajárásba tartozik. Növényföldrajzi besorolása szerint a *Pannoniai Flóratartomány (Pannonicum) Északi-középhegység (Matricum)* flóraidékének *Borsodi (Borsodense)* flórajárásához tartozik, de déli fekvéséből adódóan átmeneti területnek minősül az Alföld felé (**Eupannonicum**).

A kaptárkövek akácson át közelíthetők meg, emellett a szintén invazív bálványfa (*Ailanthus altissima*) és zöld juhar (*Acer negundo*) is előfordul a területen. A sziklák alatt közvetlenül egy szelídgesztenye fa (*Castanea sativa*) él, felette melegkedvelő kocsánytalan tölgyest, és száraz gyepeket találunk. A kopár kőzetfelszín kőmorzsalékos talajfoltjain pár tő magyar kőhürt (*Minuartia frutescens*) találunk. Az erdőszélen leánykőöröcsin (*Pulsatilla grandis*), a köves kopárok melletti zárt száraz gyepeken enyves szegfű (*Lychnis viscaria*) közönséges dercevirág (*Cardaminopsis arenosa*), piros gólyaorr (*Geranium sanguineum*), mezei zsálya (*Salvia pratensis*) él. Megtalálható itt az endemikus magyar szegfű (*Dianthus ponederae*) a védett bunkós hagyma (*Allium sphaerocephalon*) és a szintén jogi védeltséget élvező magyar zergevirág (*Doronicum hungaricum*) is. Védett állatok közül leggyakrabban a nappali pávaszemet (*Inachis io*), a zöld gyíkot (*Lacerta viridis*), a széncinkét (*Parus major*) és a csuszkát (*Sitta europaea*) láthatjuk.

Táj- és kultúrtörténeti adottságok

A fülkés sziklákat a szomolyai lakosok nevezték kaptárköveknek, Eger környékén vakablakos köveknek, másutt köpüsköveknek, Ördögtoronynak, Nagybábaszéknek, Nyergesnek, Hegyeskőnek, Kecskőkőnek, Ablakoskőnek, Királyszékének, Kősárcánynak mondják azokat. Legismertebbé és legelterjedtebbé a kaptárkő elnevezés vált. Ezen a néven említik tanulmányaikban a kaptárkövek rejtélyének megoldásán fáradozó kutatók is: 1865-ben Kubinyi Ferenc, 1885-ben és 1891-ben Bartalos Gyula, 1939-ben Klein Gáspár, a 60-as években Saád Andor, a 70-es évektől pedig Mihály Péter.

A Királyszéke sziklát kettészelő Kutyaszorítóban lévő egyik fülke hátlapjába kettős halmon álló kettős kereszt van bevésve. Keletkezési ideje ismeretlen, minden bizonnyal a fülkefaragás időszakát követően keletkezett. Bartalos Gyula leírásaiban már szerepel, tehát a befaragás ideje száz évnél többre tehető.

Legtöbb vitát a sziklaalakzatok oldalaiba vájt fülkék eredete, készítésük oka váltott ki. Az átlagosan 60 cm magas, 30 cm széles és 25-30 cm mély fülkék peremén - az épségben lévőknél még jól láthatóan - bemélyedő keret fut körbe, széleiken néhol lyukak is kivehetők. Ezek a nyomok arra utalnak, hogy a fülkéket lefedték, a fedlapot a lyukakba vert ékekkel rögzítették. A keretnyommal rendelkező fülkék elég rendszertelenül vannak elhelyezve a sziklafalakon, a nyílások rendkívüli formagazdagsága pedig megkövetelte, hogy mindegyikhez egyedi méretű és alakú fedelet készítsenek. A kaptárfülkék rendeltetésével kapcsolatban számos feltevés, elmélet született. E téma első alapos kutatója az egi történész-régész pap, Bartalos Gyula szerint a kaptárkövek síremlékek voltak, s a fülkébe az elhunytak hamvait rejtő urnákat helyezték. A kőfülkék kifaragását eleinte a hun-magyarokhoz, később a keltákhoz illetve a szkítákhoz kötötte. Klein Gáspár borsod megyei főlevéltáros a

vakablakoknak bálványtartó, áldozat- bemutató rendeltetést valószínűsített, s azokat honfoglalás-kori emlékeknek tartotta. Már Bartalos megemlítette – hangot adva kételyeinek – a ma leginkább ismert és elfogadott véleményt, miszerint a fülkékben hajdan méhészkedtek: "A köznép, mely a pillanat hatása alatt okoskodik, a fülkékről kaptárköveknek mondja e sziklákat, szerinte ezek a régi ember méhese lettek volna, mintha kőben és árnyékos oldalon laknék a méh." – írta 1891-ben az Archaeologiai Értesítő lapjain. A sziklaméhészeti rendeltetés legmeghatározóbb képviselője Saád Andor miskolci orvos volt, aki Korek József régésszel az 1960-as évek elején ásatásokat végzett Szomolyán az V. sziklavonulat kőfülkéjében. A régészeti feltárások során előkerült, 11-14. századból származó leletek azonban egyik feltevés igazolására sem szolgáltatott bizonyítékot.

Ennek ellenére mégis az a nézet vált elfogadottá és a közvélemény számára ismertté, hogy a kaptárkövek fülkéi a középkori erdei sziklaméhészet emlékei s a méhészetnek ezt a formáját vagy a honfoglaláskor magyarsághoz csatlakozott kabarok vagy egy Balkán-félszigetről idemenekült kicsiny népcsoport (agriánok) honosították meg. A kaptárkövek fülkéinek méhészkedésre történő felhasználásával kapcsolatban felmerül azonban néhány kétség! Elgondolkodtató a fülkék égtájak szerinti változatos elhelyezkedése éppúgy, mint a talajszinthez közeli vagy éppen megközelíthetetlen helyre, sötét, hűvös sziklahasadékokba, vízmosások falába faragott fülkék jelenléte. De a keskeny és sekély, sőt előrebukó fülkék esetében is kizárható a méhtartás. A 11. századtól írásos adatok tanúskodnak a méhészet meglétéről, oklevelekben olvashatunk erdei méhészekről, méh vadászokról, de a sziklaméhészetről hallgatnak a források. A szájhagyományok pedig megoszlanak a kultikus és a gazdasági rendeltetés közt.

A tervezési terület sziklás, kopáros terület, aminek környezetében erdőgazdálkodási terület található.

Gazdálkodási jellemzők

A kaptárköveket magába foglaló területen jelenleg erdőgazdálkodás folyik.